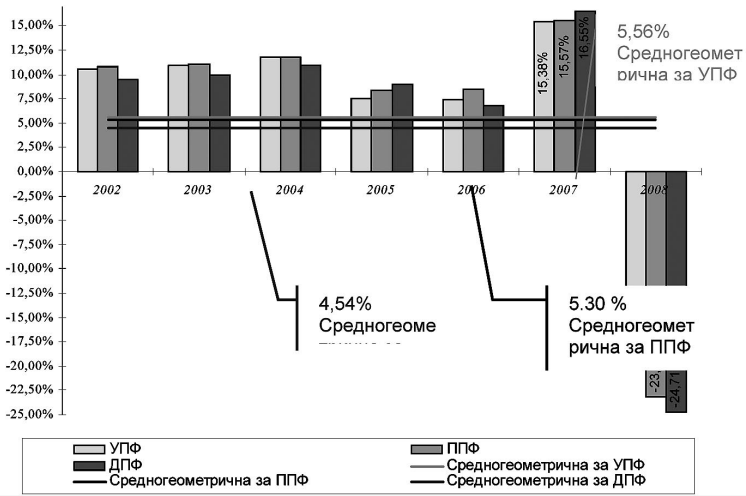

VIII национална конференция

ФУНКЦИОНИРАНЕ НА ОСИГУРИТЕЛНИТЕ СИСТЕМИ В БЪЛГАРИЯ И СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕС

БЪЛГАРСКАТА ПЕНСИОННА СИСТЕМА ВЪВ ВРЕМЕ НА КРИЗА - ЧЕРНО И БЯЛО

ДОХОДНОСТ НА ПФ ЗА ПЕРИОДА 2002-2008 Г.

(Продължава от стр. 8)

В тази ситуация особено важно е значението на пенсионната култура (особено „пенсионната финансова култура“) като условие осигурените да могат да вземат правилни решения да се справят с подобни кризи, да оценяват реалистично последициите и да ги предпазва от емоционални действия.

МЕЖДУНАРОДНИТЕ ИНСТИТУЦИИ ПРАВЯТ БАЛАНСИРАНИ ОЦЕНКИ И ПРЕДЛОЖЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С КРИЗАТА

ОИСР призовава към признаване на ползите от частните пенсионни програми и предлага ефективната капиталова система да се комбинира с обществена разходопокривна. Организацията предупреждава за засиленото влияние на демографските тенденции върху разходопокривните системи и увеличаването на дефицитите в тях.

Световната банка посочва, че резултатите от пенсионните системи трябва да се оценяват дългосрочно и предупреждава срещу прибързани реакции спрямо възникналата ситуация. Според банката малка част от осигуряваните ще бъдат засегнати и посочва, че кризата е спомогнала за укрепване и утвърждаване на „смесените системи“.

МОТ предупреждава, че кризата води до промяна в очакванията за доходност и коефициенти на заместване основно при капиталовите системи. Дори да не е променила очакваните дългосрочни условия, кризата е оказала влияние върху пенсиите на тези, които ще се пенсионират в близко време. Поради това държавните органи трябва да предприемат мерки за решаване на този проблем.

КАКВА Е ОБЩАТА СИТУАЦИЯ В ЦЕНТРАЛНА И ИЗТОЧНА ЕВРОПА?

Икономическата криза се е превърнала в пречка пред реформистката инерция.

Но промените, въвеждани в досега реформираните системи с изключение на **Словакия, Естония и Литва**, укрепват действащите капиталови системи с индивидуални вноски.

Провеждат се успоредно с това параметрични реформи в традиционните системи. В **Чехия** пенсионната възраст става (65/65) и изискванията за достъп до пенсия за старост се увеличават постепенно (до 2030 г.)

ЦЕНТРАЛНА И ИЗТОЧНА ЕВРОПА - КАКВО НОВО В РАЗВИТИЕТО НА КАПИТАЛОВИТЕ СИСТЕМИ?

България: Правителството внесе в НС законопроекта за изменение и допълнение на КСО, които са насочени към преодоляване последициите от финансовата криза и най-вече към по-нататъшно развитие на втория и третия стълб от осигурителната система. Новостите са адекватност между инвестиционните регулации и инвестиционните възможности на пенсионните фондове (ПФ); въвеждане системата на мултифондовете в доброволното осигуряване. Не се предвиждат промени във философията и основните принципи на функциониране на утвърдения пенсионен модел.

Словакия: Правителството дава право на осигурените в капиталови системи да се върнат към разходопокривната система в „прозорца“ между ноември 2008 г. и юни 2009 г. (има подобен „прозорец“ в периода януари - юни 2008 г.). До момента само 30 000 души са се върнали към предишната система (от общо потенциални 1.5 милиона). Очаква се броят им да достигне до 230 000. Фактическата цел на правителството е да се подобри финансовото състояние на обществената система, въпреки че то твърди, че това се дължи на заплахата от финансовата криза за пенсионните фондове.

Естония: Правителството решава да спре плащането на вноски към втори стълб (към момента 4%) от 11 юни 2009 г. до май 2011 г. След

това държавата ще внася 2%, а осигурените 1% (от април 2009 г.). Обичайните вноски (2% от осигуреното лице и 4% от държавата) ще се възстановят през 2012 година.

Руска федерация: От януари 2009 г. лицата ще могат да правят доброволни вноски в индивидуалните системи преди само работодателите можеха да правят това.

Латвия: Таванът за облагаем доход за пенсионните вноски се премахва временно до 2013 г. От 2010 г. вноските за капиталови програми се увеличават до 10% (от 9%), а вноските за „условна“ обществена система се намаляват на 10% (от 11%).

Литва: През декември 2008 г. е одобрено намаление на вноските за втори стълб от 5.5% на 3%. То ще бъде в сила през 2009 г. и 2010 г. С цел да се противостои на бюджетния дефицит президентът налага вето на този закон, но парламентът го отхвърля през януари 2009 г. и новото условие влиза в сила.

Македония: Законът за доброволно пенсионно осигуряване (капиталова система) е одобрен, като по този начин се допълва трети стълб към пенсионната система (който започва да функционира през 2009 г.). Има предложение вноската за втория стълб да бъде намалена с 2%. Прието е надзорният орган да определя максимални лимити за таксите. Лимитите за инвестиции в чужбина се увеличават (до 30%).

Полша: Променят се разпоредбите за ранно пенсиониране. От ноември - декември 2008 г. пенсионните режими в капиталовата система се регулират, позволяват се разсрочени плащания за ранни пенсии за жени (60-65 години) и пожизнени пенсии след 65 години. В парламента е внесен законопроект за ограничаване таксите на управляващите дружества. Има предложение капиталовата система да бъде само доброволна и да се даде възможност на осигурените да се върнат към старата система. Обсъжда се проект за подобряване на регулациите на инвестиционната дейност. Започва подготовка за въвеждане на мултифондовете.

Румъния: През май 2008 г. започва събирането на вноски в новата задължителна капиталова система. Проведен е сериозен дебат по първоначалното намерение

на правителството да отложи увеличаването на вноските в тази система. Решението, взето през април 2009 г., е да се придържат към първоначалната схема. Размерът на вноските в момента е 2%, за 2010 г. ще бъде 3%, след което ще се увеличава с 0.5% годишно, докато стигне 6%.

Украйна: Новата капиталова система все още не е въведена (очаква се това да стане между 2010 и 2011 година. Тя ще обхваща лица над 40 г. с вноски от 7% (за сметка на работодателя). През първите 11 години натрупаните средства ще се управляват от държавата.

КАКВО Е ВЛИЯНИЕТО НА КРИЗАТА ВЪРХУ ПЕНСИОННИТЕ ФОНДОВЕ В ЗАПАДНА ЕВРОПА?

ОИСР: Частните пенсионни фондове в региона на ОИСР намаляват с 20% между януари и октомври 2008 г. (при програмите с дефинирани пенсии нивата на резерви спадат с 10%, като създават дефицит от USD 2 трилиона).

Европейски парламент: Одобрява законодателна инициатива (преди края на годината) по отношение на новите задължения за инвестиционна информация за осигурените.

Германия: През октомври 2008 г. е одобрена програма за финансова подкрепа на финансови агенции в затруднено положение, вкл. пенсионни фондове.

Холандия: Увеличава се срокът за пенсионни фондове с недостатъчни средства за достигане до изискваните коефициенти активи/пасиви (3 до 5 години) (февруари 2009 г.).

Швейцария: Намалява се изискването за минимална доходност на работодателските пенсионни фондове (от 2.75% на 2%).

СИТУАЦИЯТА В СВЕТА - ПЕРСПЕКТИВИ

„Смесените“ пенсионно-осигурителни системи ще получат ново признание. Това е положителен фактор за развитието на капиталовите системи. Антикризисният характер на някои от промените определят необходимостта от по-бързото приемане на законопроекта (КСО).

Не на последно място мотив за оптимизъм са и конкретните действия на пенсионноосигурителните дружества за по-ефективното управление на активите на пенсионните фондове и добрите им резултати в началото на 2009 година.

Размерът на вноските по индивидуалните системи в капиталовите фондове са в размери, които могат да осигурят получаването от тях на приемливи пенсии.

Възможни са промени в дизайна на капиталовите системи. Това ще се изрази във въвеждане на нови модели за надзор с фокус върху контрола върху риска и тенденция към консолидиран

ОЧАКВАНИЯ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

БЪЛГАРИЯ: ЧЕРНО И БЯЛО

Основанията за безпокойство са свързани с конкретната политико-икономическа ситуация в държавата.

2009 г., а вероятно и 2010 г. ще носят отпечатъка и последициите от глобалната финансова криза. Основание за това ще е неизвестността за продължителността на кризата, както и дълбочината и мащабите на започналата рецесия в световната икономика.

Конкретните потенциални рискове за България са вследствие завишения. **Икономически риск**, защото започналата в страната рецесия оказва влияние, намалява брутният вътрешен продукт (- 3,5%), намалява броя на заетите (0,3%), намаляват трудовите възнаграждения и доходите, намалява размерът на осигурителните вноски.

Висок е **Управленския и институционален риск** - нарушен е синхронът в работата на публичните институции и пенсионноосигурителните дружества, които управляват обществените спестявания, забавя се процесът на събиране и трансферът на осигурителните вноски към капиталовите фондове, има лошо управление на пенсионните активи, има ниска доходност и от това намалява доверието към пенсионната система и пенсионната реформа.

В страната има висок **Политически риск (Външен и Вътрешен)**, което води до забавяне приемането на вече подготвените промени в осигурителното законодателство вследствие протичащите в страната политически процеси и промени. Нарушава се философията и основните принципи на реформата поради регресивни решения, пречатстващи балансираното развитие на тристълбовия модел и водещи до дестабилизация на системата. Също така вземат се решения за ограничаване обхвата на капиталовите схеми, решения за ревизия и радикализация на пенсионната реформа.

Основанията за оптимизъм, макар и все още плахи, са реални.

Като първо основание е предприетото глобално сътрудничество и безпрецедентните мерки за преодоляване на кризата, както и тенденцията от март 2009 г. на стабилно възстановяване на световните фондови пазари и в известна степен проявящо се и на българския пазар.

Друго основание е съвременната прогресивна (класическа „смесена“) структура на българската пенсионна система, стабилността на философията и основните принципи, за които досега и на този етап има консенсусна политическа подкрепа.

С благоприятните промени и развитието на капиталовите пазари при отшумяване на кризата пенсионните фондове бързо ще възстановят своите активи и доходи.

Подготвените промени в Кодекса за социално осигуряване ще доведат до осъвременяване на осигурителното законодателство и по-нататъшното балансирано развитие на българската пенсионна система. Антикризисният характер на някои от промените определят необходимостта от по-бързото приемане на законопроекта (КСО).

Не на последно място мотив за оптимизъм са и конкретните действия на пенсионноосигурителните дружества за по-ефективното управление на активите на пенсионните фондове и добрите им резултати в началото на 2009 година.

надзор. Ще се налагат високи изисквания за информация към осигурителите и осигурените лица, както и осъвременяване на правилата и наредбите за оценка на активите.

Глобалният характер на кризата ще засили тенденцията към международна хармонизация на основните правила за функциониране на капиталовите системи, основани на дефинирани вноски. Именно кризата може да

помогне за консолидация около идеята за мултифондовете (инвестиране през жизнения цикъл) и нейната широка практическа реализация.

По-твърдо и по-ясно ще се налага изискването и потребността оценяването на финансовите резултати на пенсионните фондове да се извършва в дългосрочен план.

ИЛЕАНА СТОЯНОВА
(Слегва)